

4 Μαρτίου 2015

Τι είναι οι Πατέρες της Εκκλησίας

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες

Πατέρες και πατερικότητα της χριστιανικής θεολογίας

Πατέρες και Διδασκάλους της Εκκλησίας (ή, εν συντομία, απλώς Πατέρες της Εκκλησίας) ονομάζουμε τους χριστιανούς ιερείς όλων των βαθμίδων 1 (αλλά και μερικούς που δεν ήταν ιερείς) που αναγνωρίστηκαν ως πνευματικοί διδάσκαλοι και αναδείχθηκαν ως συγγραφείς διατυπώνοντας, οριοθετώντας και υπερασπιζόμενοι το χριστιανικό δόγμα².

Κατά το δυτικό σχολαστικισμό, δηλαδή τη φιλοσοφική θεολογία που αναπτύχθηκε στη δυτική Ευρώπη μετά το Σχίσμα του 1054 και έφτασε στην ακμή της κατά το μεσαίωνα, η πατερική εποχή σταματά στον 6ο αιώνα μ.Χ. για τη δυτική Εκκλησία (τελευταίος δυτικός Πατέρας ο άγιος Ισίδωρος Σεβίλλης) και στον 8ο αιώνα για την ανατολική (τελευταίος ανατολικός Πατέρας ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός). Η νεώτερη ιστορική και φιλολογική έρευνα, που αναπτύχθηκε στη δύση και υιοθέτησε τα κριτήρια του σχολαστικισμού, υιοθέτησε και αυτή την ιδέα και διαχωρίζει την «πατερική γραμματεία» (τα έργα των Πατέρων μέχρι τον 8ο αιώνα) από τη «βυζαντινή γραμματεία», δηλαδή τα έργα των Βυζαντινών συγγραφέων μετά τον 8ο αιώνα.

Η Τιμία Κάρα του αγίου Ιγνατίου του Θεοφόρου

Η Ορθόδοξη Εκκλησία όμως θεωρεί ότι η θεολογία της είναι πάντα πατερική και μόνο στο βαθμό που συνεχίζει να είναι πατερική μπορεί να είναι επίσης έγκυρη και αληθής. Έτσι, διακρίνει φορείς του πατερικού της πνεύματος σε όλους τους χριστιανικούς αιώνες, από το 2ο (πρώτη μετά τους αποστόλους γενιά, άγιοι Κλήμης Ρώμης, Πολύκαρπος Σμύρνης, Ιγνάτιος Αντιοχείας ο Θεοφόρος κ.ά.) μέχρι τους υστεροβυζαντινούς χρόνους (π.χ. άγιοι Γρηγόριος Παλαμάς, 14ος αι., Μάρκος Ευγενικός, 15ος αι.) αλλά και μετά το Βυζάντιο (άγ. Νικόδημος ο Αγιορείτης, 18ος-19ος αι., οι Ρώσοι άγιοι του 19ου αι. Ιγνάτιος Μπραντσιανίνωφ και Θεοφάνης ο Έγκλειστος, Ιννοκέντιος Βενιαμίνωφ κ.ά.), ενώ και σήμερα διαφαίνονται έντονα αρκετοί αυθεντικοί φορείς του πατερικού πνεύματος της εκκλησιαστικής θεολογίας, κάποιοι από τους οποίους έχουν αναγνωριστεί επίσημα ως άγιοι [π.χ. οι άγιοι Νεκτάριος Πενταπόλεως, Λουκάς ο Ιατρός, Ιωάννης της Σαγκάης (Μαξίμοβιτς), Νικόλαος Αχρίδος (Βελιμίροβιτς) κ.ά.], ενώ άλλοι, αν και δεν έχουν αναγνωριστεί «επίσημα», με εκκλησιαστική «απόφαση» οποιουδήποτε είδους, αναγνωρίζονται στην πράξη ως τέτοιοι, όπως π.χ. οι άγιοι διδάσκαλοι Ιουστίνος Πόποβιτς, Σωφρόνιος Σαχάρωφ, Φιλόθεος Ζερβάκος κ.ά.

Η εμμονή της Εκκλησίας στην πατερικότητα της θεολογίας της οφείλεται στο ότι θεωρεί τους Πατέρες αγίους, δηλαδή ανθρώπους με αυθεντική, χριστιανικώς εννοούμενη, σχέση με την άκτιστη (θεϊκή) πραγματικότητα, και ως εκ τούτου αξιόπιστους εκφραστές της δογματικής διδασκαλίας της, στην εγκυρότητα της οποίας υπεισέρχεται και ο παράγοντας της «θεοπνευστίας». Το χριστιανικό δόγμα εκφράζεται με το «φωτισμό του Αγίου Πνεύματος» (δηλ. του ίδιου του Θεού) και όχι με διανοητικούς συλλογισμούς -αυτή είναι και η ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στη φιλοσοφία και τη θεολογία.

Για την Εκκλησία, βέβαια, η διαφορά αυτή έγκειται όχι στην επίκληση «αγιοπνευματικού φωτισμού», δηλαδή «θρησκευτικής αυθεντίας», αλλά στην πραγματική ύπαρξη του υπερβατικού αυτού στοιχείου, αλλιώς (αν έχουμε και στις δυο περιπτώσεις οντολογικά και σωτηριολογικά συστήματα κατασκευασμένα με ανθρώπινες διανοητικές διεργασίες, που απλώς επικαλούνται, για λόγους κύρους, κάποια επαφή με το θεϊκό Επέκεινα) αντικειμενική διαφορά μεταξύ θεολογίας και φιλοσοφίας ουσιαστικά δεν υπάρχει³.

Πατέρες και φιλοσοφία

Σημειωτέον ότι το πατερικό έργο δεν εξαντλείται στην οριοθέτηση του χριστιανικού δόγματος, αλλά και αναπτύσσεται σε πλήθος ζητημάτων, που αφορούν στη διερεύνηση της ανθρώπινης φύσης, ιδίως της ψυχής, και τη σχέση του ανθρώπου με τον εαυτό του, το συνάνθρωπο, τον κόσμο και το Θεό, δηλαδή στη θεραπεία των συνεπειών του προπατορικού αμαρτήματος για κάθε άνθρωπο, για την ανθρωπότητα και για όλη την κτίση. Επίσης το πατερικό έργο βρίσκεται σε διαρκή διάλογο με τη φιλοσοφία και την επιστήμη της εποχής του (κάθε φορά). Κατά τούτο έχει νόημα η εξέταση των πατερικών συγγραμμάτων και από φιλοσοφικής απόψεως, καθώς αποτελούν ένα από τα πιο γόνιμα κεφάλαια της παγκόσμιας διανόησης. Δυστυχώς η επιστήμη της ιστορίας της φιλοσοφίας αγνοεί τη συμβολή τους, αν και σήμερα, μετά τις προσπάθειες Ελλήνων ερευνητών (όπως ο Κ. Δ. Γεωργούλης, ο Βασίλειος Τατάκης, ο επίσκοπος Περγάμου π. Ιωάννης Ζηζιούλας, ο Χρήστος Γιανναράς, ο π. Νικόλαος Λουδοβίκος κ.ά.), η συμβολή τους αρχίζει να βγαίνει στο φως.

«Ένας ορθόδοξος νους στέκεται στο σημείο όπου συναντιούνται όλοι οι δρόμοι. Κοιτά προσεκτικά κάθε δρόμο και, από τη μοναδική του πλεονεκτική θέση, παρατηρεί τις συνθήκες, τους κινδύνους, τις χρήσεις και τον τελικό προορισμό κάθε δρόμου. Εξετάζει κάθε δρόμο από την πατερική σκοπιά, καθώς οι προσωπικές του πεποιθήσεις έρχονται σε πραγματική, όχι υποθετική, επαφή με την περιβάλλουσα κουλτούρα» (Ιβάν Κιρεγιέφσκι, ορθόδοξος Ρώσος συγγραφέας, παράθεμα από το βιβλίο “Η ορθοδοξία και η θρησκεία του μέλλοντος” του π. Σεραφείμ Ρόουζ).

Οι Πατέρες της αρχαίας Εκκλησίας έχουν στο οπλοστάσιό τους ολόκληρη την ελληνική φιλοσοφία, άλλωστε είναι οι ίδιοι και φιλόσοφοι. Μόνο που εκείνοι δεν ενδιαφέρεται να «ερμηνεύσουν τον κόσμο» ή να περιγράψουν τους φυσικούς νόμους και τη λειτουργία τους -φευ για τη σύγχρονη υλιστική μας επιστήμη- αλλά για τη θέωση, που τη θεωρούν απαραίτητη προϋπόθεση για την πλήρη γνώση του κόσμου, δηλαδή σχέση με τον κόσμο. (Φυσικά αυτό για τη σύγχρονη επιστήμη φαίνεται χωρίς νόημα, γιατί είναι μια επιστήμη κατακτητική, όχι αγαπητική. Πώς ν’ αγαπήσεις αυτό που πρέπει να κατακτήσεις; Όλος ο πολιτισμός μας -ο δυτικός, που επιβλήθηκε πλέον παγκόσμια- είναι κατακτητικός. Ακόμη και οι μεγάλοι

θαλασσοπόροι «εξερευνητές» ακολουθήθηκαν από επιδρομείς κονκισταδόρες, ενώ η εξερεύνηση του διαστήματος ονομάζεται κοινώς «κατάκτηση του διαστήματος»).

Σημειωτέον ότι η Εξαήμερος του αγίου Βασιλείου του Μεγάλου π.χ. και το Περί κατασκευής του ανθρώπου του αγίου Γρηγορίου Νύσσης, που συνεχίζει την Εξαήμερον, συνοψίζουν επίσης την επιστημονική γνώση της εποχής. Ιδίως ο άγ. Γρηγόριος επιστρατεύει φυσιολογία, ιατρική, ψυχολογία, κάνει λόγο περί ονείρων κ.τ.λ. Και ερμηνεύουν ορθολογικότατα, απορρίπτοντας την αστρολογία και τις λοιπές ανορθόλογες μορφές θρησκευτικότητας.

Ας έχουμε υπόψιν ότι, πριν την εγκληματική μεσαιωνική του διαστρέβλωση, ο χριστιανισμός εκπροσωπούσε τη λογική και την πρόοδο και η ειδωλολατρία τον ανορθολογισμό. Η Εκκλησία, όταν ιδρύθηκε, εναντιώθηκε ανοιχτά στη δεισιδαιμονία του ρωμαϊκού κόσμου θεωρώντας την παράλογη -την αστρολογία, την αστρολατρία, την αγγελολατρία, τη μαγεία, τη μαντεία, την υποταγή στο πεπρωμένο...

Οι Πατέρες είναι αλάθητοι;

Εδώ πρέπει να πούμε ότι οι Πατέρες της Εκκλησίας, αν και άγιοι, δεν θεωρούνται αλάθητοι. Όμως εφαρμόζεται σ' αυτούς ο λόγος του Κυρίου «ευλογημένοι οι καθαροί στην καρδιά, γιατί αυτοί θα δουν το Θεό» (Ματθ. 5, 8), γίνονται «διδασκτοί Θεού» (Ιω. 6, 45), γι' αυτό η γνώμη τους είναι πιο έγκυρη από ενός οποιουδήποτε «επιστήμονα» θεολόγου (τη δική μου π.χ.), που δεν είναι καθαρός στην καρδιά. Τέτοιος έγκυρος ερμηνευτής -άγιος- μπορεί να είναι κι ένας ταπεινός και αγράμματος άνθρωπος (άντρας ή γυναίκα, ή και παιδί), αν η καρδιά του είναι αρκετά καθαρή. Το «μέγα μυστήριο της ευσεβείας» (Α' Τιμ. 3, 16) κατανοείται με την κάθαρση της καρδιάς, όχι με τη λογική (καρδιά δεν είναι ο χώρος των συναισθημάτων, αλλά ο τόπος όπου εγκαθίσταται το Άγιο Πνεύμα, αν είναι καθαρή, ή το κακό πνεύμα -μη γένοιτο- αν είναι γεμάτη πάθη, βλ. προς Γαλάτας 4, 6, Λουκ. 22, 3).

Αν και δεν είμαι τέλειος γνώστης της πατερικής γραμματείας και, πολύ περισσότερο, δεν είμαι καθόλου άγιος (ώστε να μπορώ να μιλήσω έγκυρα για τους αγίους), τολμώ να πω το εξής: Μερικοί Πατέρες, μέσα στο σύνολο των σπουδαίων συγγραμμάτων τους, υποστήριξαν και κάποιες διδασκαλίες που, κατά την ορθόδοξη θεολογία, είναι λάθος. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο άγιος Αυγουστίνος, όμως υπάρχουν και άλλα παραδείγματα, όπως οι Σύριοι άγιοι Πατέρες Αφραάτης και Ισαάκ, που υποστήριξαν ότι η κόλαση θα είναι προσωρινή (επειδή την εξέλαβαν ως τιμωρία από το Θεό και γνώριζαν ότι ο Θεός της αγάπης δε μπορεί να τιμωρεί κάποιους αιώνια) κ.ά. Έτσι οι άγιοι Πατέρες καλό είναι να διαβάζονται στα πλαίσια της συνολικής διδασκαλίας της Εκκλησίας και να μην απολυτοποιούνται οι απόψεις ενός ή δύο απ' αυτούς. Κάτι το δεχόμαστε ως σωστό,

όταν υποστηρίζεται από το σύνολο των αγίων της Εκκλησίας, έστω κι αν ένας δυο Πατέρες συμβεί να έχουν άλλη άποψη [ανάλυση του προβλήματος αυτού βλ. και στο βιβλίο του π. Σεραφείμ Ρόουζ (ενός, ας τολμήσω να πω, Αμερικανού σύγχρονου Πατέρα της Εκκλησίας) Η ψυχή μετά το θάνατο - Οι μεταθανάτιες εμπειρίες στο φως της Ορθόδοξης διδασκαλίας, εκδ. Μυριόβιβλος].

Μερικοί Πατέρες

Μπορούμε να αναφέρουμε πρόχειρα και από μνήμης μερικούς από τους εκατοντάδες Πατέρες της Εκκλησίας:

Αποστολικοί Πατέρες 1ου αι. (Κλήμης Ρώμης, Ιγνάτιος ο Θεοφόρος, Πολύκαρπος Σμύρνης),

Απολογητές (2ος αι.): άγιος Ιουστίνος ο φιλόσοφος και μάρτυς, Αθηναγόρας ο Αθηναίος φιλόσοφος, Κοδράτος επίσκοπος Αθηνών, Θεόφιλος Αντιοχείας κ.ά.

Ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς

Επόμενοι Πατέρες: 2ος αι. Ειρηναίος της Λυών, 3ος αι. Διονύσιος Ρώμης, Διονύσιος Αλεξανδρείας, Κυπριανός Καρχηδόνας κ.ά., 4ος αι. Μ. Αθανάσιος, Μ. Βασίλειος, Γρηγόριος Θεολόγος, Γρηγόριος Νύσσης, Αμβρόσιος Μιλάνου, Μαρτίνος της Τουρ, 4ος-5ος αι. Ιωάννης ο Χρυσόστομος, κ.π.ά., 5ος αι. Ιερός Αυγουστίνος, Κύριλλος Αλεξανδρείας, 6ος αι. «Διονύσιος Αρεοπαγίτης», Λεόντιος ο Βυζάντιος, 7ος αι. Μάξιμος Ομολογητής, Ισαάκ ο Σύρος (συριακά), 8ος αι. Ιωάννης ο Δαμασκηνός, Βονιφάτιος της Γερμανίας, 9ος αι. Θεόδωρος ο Στουδίτης, Μ. Φώτιος ... 15ος αι. Γρηγόριος Παλαμάς, 16ος αι. Μάρκος Ευγενικός κ.ά.

Ιδιαίτερες ομάδες Πατέρων

Μια ιδιαίτερη ομάδα Πατέρων της Εκκλησίας είναι εκείνοι που δεν άφησαν

συγγράμματα, αλλά συνέβαλαν στη διατύπωση της ορθόδοξης θεολογίας με τη συμμετοχή τους σε τοπικές και, κυρίως, οικουμενικές συνόδους, όπως οι μεγάλοι άγιοι της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου Σπυρίδων και Νικόλαος. Γενικά οι Πατέρες των Οικουμενικών Συνόδων τιμώνται συλλήβδην ως άγιοι, αφού όχι με βάση πολιτικά συμφέροντα και αυτοκρατορικές οδηγίες, αλλά με το φωτισμό του Αγίου Πνεύματος (που δέχτηκαν στην καθαρή καρδιά τους) διατύπωσαν τους όρους και τις διδασκαλίες των Συνόδων.

Υπάρχουν επίσης οι Νηπτικοί Πατέρες (δηλαδή δάσκαλοι της νήψης, της ορθόδοξης «ασκητικής επιστήμης» -αν και όλοι οι Πατέρες είναι και νηπτικοί): Μακάριος ο Αιγύπτιος (4ος αι.), Κασσιανός ο Ρωμαίος, Βενέδικτος της Νουρσίας, Διάδοχος της Φωτικής, Ιωάννης ο Σιναΐτης (Κλίμαξ, 6ος αι.), Συμεών Νέος Θεολόγος (10ος-11ος αι.), Γρηγόριος ο Σιναΐτης, Νικήτας Στηθάτος (11ος αι.), Νικόλαος Καβάσιλας, Νικηφόρος ο Μονάζων κ.λ.π. (βλ. τη μνημειώδη συλλογή Φιλοκαλία των ιερών νηπτικών, που συνέταξαν κατά την Τουρκοκρατία οι άγιοι Πατέρες Μακάριος Νοταράς και Νικόδημος ο Αγιορείτης και μετέφρασε στα ρώσικα ο Ρώσος Πατέρας άγιος Παΐσιος Βελιτσκόφσκυ).

Μια άλλη ιδιαίτερη ομάδα Πατέρων της Εκκλησίας είναι οι Υμνογράφοι Πατέρες: π.χ. οι άγιοι Ρωμανός ο Μελωδός (Χαιρετισμοί της Παναγίας κ.ά., κυρίως κοντάκια), Εφραίμ ο Σύρος (στα συριακά), Ανδρέας Κρήτης («Μέγας Κανών» κ.ά.), Ιω. Δαμασκηνός (κανόνας της νύχτας του Πάσχα κ.ά.), Κοσμάς ο Μελωδός (κανόνας των Χριστουγέννων κ.ά.), Ιωσήφ Υμνογράφος (αμέτρητοι κανόνες), Θεοφάνης και Θεόδωρος οι Γραπτοί (λέγονται έτσι γιατί τους σημάδεψαν το μέτωπο με πυρωμένο σίδηρο κατά την Εικονομαχία), Θεόδωρος Στουδίτης, Κασσιανή η Υμνογράφος («Τροπάριο της Κασσιανής» [δηλ. δοξαστικό Μ. Τρίτης], μέρος κανόνα Μ. Παρασκευής κ.ά.) κ.π.ά. Σύγχρονος υμνογράφος Πατέρας ήταν ο Αγιορείτης όσιος γέροντας Γεράσιμος από τη Μικρά Αγία Άννα (=Μικραγιαννανίτης).

Υπάρχουν επίσης οι Πατέρες της Ερήμου, που είναι ερημίτες και μοναχοί. Κάποιους τους έχουμε ήδη αναφέρει. Ας δούμε και μερικούς ακόμη. Ας σημειωθεί ότι οι περισσότεροι ήταν απλοί μοναχοί, χωρίς κανένα εκκλησιαστικό «αξίωμα», ούτε καν ιερείς. Επίσης πολλοί δεν άφησαν γραπτά κείμενα, αλλά η προφορική διδασκαλία τους -καθώς και ο βίος τους, που ήταν ίσως πιο σημαντικός κι από τα λόγια τους- καταγράφηκε από άλλους Πατέρες σε συλλογικά έργα όπως το Λαυσαϊκόν του αγίου Παλλαδίου Ελενουπόλεως, το Λειμωνάριον του αγίου Ιωάννου Μόσχου, τα Αποφθέγματα Πατέρων κ.λ.π.

Αρχαίοι: Αντώνιος ο μέγας («καθηγητής της ερήμου»), Παχώμιος ο μέγας, Σισώης ο μέγας, Ποιμήν ο μέγας, Αρσένιος ο μέγας, Παμφούτιος, Νείλος, Δανιήλ της Σκήτης, Πιτηρούμ, Ζωσιμάς, Ιωάννης ο Πέρσης, Αμμώνιος, Ιωάννης ο Κολοβός, Θεόδωρος της Φέρμης, Αβραάμ ο Ίβηρας, Μωυσής ο Αιθίοπας «ο από ληστών»

(πρώην ληστής), Σαρματάς, Παμβώ, Βιαρέ, Ονούφριος ο Αιγύπτιος, Πίωρ, Απφύ, Μάρκος ο Αθηναίος, Θεοδόσιος Κοινοβιάρχης κ.π.ά.

Ο Γέροντας Κλεόπας Ηλίο

Νεότεροι: Ρώσοι: Σέργιος του Ραντονέζ, Σεραφείμ του Σάρωφ («βρες την ειρήνη και χιλιάδες άνθρωποι θα ειρηνεύσουν μαζί σου»), Αγαπητός ο Ιαματικός, Αλέξανδρος του Σβιρ, Κύριλλος της Λευκής Λίμνης, Νικόδημος της Λίμνης Κόζα, Ιωάννης ο Πολύαθλος, Ιώβ του Ποτσάεφ, Νείλος Σόρσκυ, οι Γέροντες της Όπτινα (Ανατόλιος, Ιωσήφ, Αμβρόσιος, Μωυσής, Βαρσανούφιος, Νεκτάριος κ.ά.), Σεραφείμ της Βίριτσα κ.π.ά. (βλ. γι' αυτούς έργα όπως το Πατερικόν των Σπηλαίων του Κιέβου, η Θηβαΐδα του Βορρά κ.ά.),

Άγιο Όρος: Σιλουανός και παπά Τύχων (Ρώσοι), Παΐσιος, Άνθιμος Αγιαννίτης, Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης, Ιωσήφ Ησυχαστής ή Σπηλαιώτης, Εφραίμ Κατουνακιώτης κ.ά., Δράμα: Γεώργιος Καρσλίδης, Κρήτη: Ευμένιος και Παρθένιος Κουδουμά (Ηράκλειο), Ιωακειμάκι Κουδουμά (από Ρούπες Μυλοποτάμου), Γεννάδιος Ρεθύμνης, Ευμένιος Ρουστίκων κ.π.ά., Ρουμανία: Κλεόπας Ελίο, Αρσένιος Μπόκας, Παΐσιος Ολάρου, Ιωάννης του Χοζεβά, Ενώχ ο Απλός (Άγιο Όρος) κ.λ.π.

Μητέρες της Εκκλησίας

Εκτός από τους Πατέρες, υπάρχουν και οι αγίες Μητέρες της Εκκλησίας, που εντάσσονται κυρίως στην τελευταία ομάδα, των διδασκάλων που δεν έγραψαν οι

ίδιοι, αλλά ο βίος και τα λόγια τους καταγράφηκαν και μας μεταφέρθηκαν από άλλους. Τέτοιες μεγάλες διδασκάλισσες της ορθοδοξίας, ανάμεσα σε εκατοντάδες, ήταν:

η αγία μεγαλομάρτυς Αικατερίνα, που, ενώ ήταν ήδη κρατούμενη για την πίστη της, έφερε στο χριστιανισμό 150 ειδωλολάτρες φιλοσόφους και 500 στρατιώτες με το διοικητή τους (όλοι αυτοί εκτελέστηκαν και είναι άγιοι της Εκκλησίας μας),

η αγία Μακρίνα, γιαγιά του Μ. Βασιλείου και του αγίου Γρηγορίου Νύσσης, η εγγονή της, αγία Μακρίνα επίσης, η «θεολόγος, διδασκάλισσα και φιλόσοφος» (κατά τον άγιο Γρηγόριο Νύσσης), που έπεισε τη μητέρα της, την αγία Εμμέλεια, να δώσει ίσα δικαιώματα στις υπηρέτριες και τις δούλες της και τελικά να τις απελευθερώσει,

η αγία Μαρία η Αιγυπτία (πλούσια κοπέλα, που ζούσε ως πόρνη για την ηδονή, όχι για τα χρήματα. Πηγαίνοντας να προσκυνήσει στα Ιεροσόλυμα, έκανε έρωτα με όλους τους άντρες που ταξίδευαν στο ίδιο πλοίο. Όταν όμως έφτασε εκεί, μια αόρατη δύναμη την εμπόδιζε να πλησιάσει τον Τίμιο Σταυρό -τότε έφυγε για τα βάθη της ερήμου, όπου και έζησε μέχρι που την ανακάλυψε από θεϊκό όραμα ο άγιος Ζωσιμάς, ο οποίος την κοινώνησε, και αργότερα, με τη βοήθεια ενός λιονταριού, την έθαψε),

η αγία Μελάνη, που, μαζί με τον άντρα της, σκόρπισε την περιουσία της απελευθερώνοντας αιχμαλώτους και κατέληξε πνευματική μητέρα της γυναικείας μοναστικής αδελφότητας, που είχε ιδρύσει στα Ιεροσόλυμα η πρώτη αγία Μελάνη, η γιαγιά της,

η αγία Ειρήνη του Χρυσοβαλάντου, που υψωνόταν στον αέρα όταν προσευχόταν και λύγιζαν τα κυπαρίσσια,

η αγία Ματρώνα η Χιοπολίτιδα, που έζησε στη Χίο το 15ο αιώνα και τέλεσε αμέτρητα θαύματα και εν ζωή και μετά την κοίμησή της,

οι επίσης μεγάλες ασκήτριες αγίες Συγκλητική, Αναστασία η πρώην πατρικία (έζησε σε μια σπηλιά που τη γνώριζε μόνον ο άγιος Δανιήλ της Σκήτης, τον 6ο αιώνα), Θεοκτίστη της Λέσβου, Σάρρα και Θεοδώρα, Γενεβιέβη του Παρισιού, Ούρσουλα της Γερμανίας, η αγία Γουλινδούχ η Περσίδα (Μαρία μετά τη βάπτισή της),

οι μεγάλες αγίες της φιλανθρωπίας Φιλοθέη η Αθηναία (1589) και Ελισάβετ η Μεγάλη Δούκισσα της Ρωσίας (1918), που δαπάνησαν όλη τους την περιουσία για την ίδρυση νοσοκομείων και φιλανθρωπικών ιδρυμάτων και τελικά έδωσαν και το αίμα τους (η πρώτη θανατώθηκε από τους Τούρκους και η δεύτερη από τους κομμουνιστές),

οι αγίες της Ρωσίας Δωροθέα και Άννα του Κασίν, Παρασκευή του Πινέγκα, Αθανασία Λογκάτσεβα, οι διά Χριστόν σαλές αγίες Πελαγία Ιβάνοβνα, Ξένη της Πετρούπολης, κ.π.ά.

οι σύγχρονες αγίες Μητέρες Μεθοδία της Κιμώλου (1908), Πελαγία της Καλύμνου, Σοφία η «ασκήτισσα της Παναγιάς» (1974, Καστοριά), Ταρσώ η διά Χριστόν σαλή (Κερατέα Αττικής 1989), Γαβριηλία Παπαγιάννη (1993) κ.π.ά.

Πηγή: agapienxristou.blogspot.ca